
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 346.24

А. М. Захарченко

доцент кафедри господарського права
Донецького національного
університету імені Василя Стуса,
канд. юрид. наук, доцент

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Ключові слова: суб'єкти господарювання державного сектору економіки, управління діяльністю суб'єктів господарювання, наглядові ради, суб'єкти управління об'єктами державної власності.

На сьогодні однією з найбільш гострих соціально-економічних проблем в Україні є низька ефективність діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки. На урядовому рівні неодноразово наголошувалось, що у своїй масі ці суб'єкти господарювання є збитковими чи взагалі не працюють, внаслідок чого держава не отримує потенційно значних надходжень від податків та дивідендів (частини прибутку), які вони могли б сплачувати. Суттєвою мірою це спричинено неналежним управлінням діяльністю таких суб'єктів господарювання [1, 2]. У зв'язку із зазначеним удосконалення управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки віднесено до основних завдань, передбачених Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року [2].

Законодавство з питань управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки останнім часом зазнало істотного оновлення. Зокрема, низку важливих новел стосовно цієї сфери запроваджено із прийняттям Закону України від 2 червня 2016 р. № 1405-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності», який передбачає, зокрема, створення у найбільших державних підприємствах і господарських товариствах з державною участю наглядових рад із включенням до їх складу незалежних членів [3]. У розвиток положень цього Закону у травні 2017 р. Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) передано на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» (реєстр. № 6428) [4]. Разом з тим зазначений законопроект

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

містить низку недоліків, неусунення яких може викликати в подальшому додаткові проблеми щодо такого управління.

Правові питання управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки є предметом досліджень багатьох представників юридичної науки. Зокрема, ці питання висвітлено у наукових працях, присвячених дослідженню правового статусу державних підприємств та господарських товариств з державною участю, в тому числі у роботах С. М. Грудницької [5], Л. В. Винара [6], О. Р. Кібенко [7], І. М. Любімова [8], О. А. Черненко [9] і ін. Однак, по мірі розвитку законодавства і правозастосовної практики виникли нові проблемні аспекти, які поки що не отримали достатньої уваги з боку науковців. Це стосується, зокрема, розподілу повноважень між новостворюваними наглядовими радами і іншими органами, задіяними в управлінні діяльності вищевказаних суб'єктів господарювання.

Викладене вказує на актуальність теми цієї статті, *метою якої є обґрунтування пропозицій щодо удосконалення законодавства з питань управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки.*

Як зазначалось вище, на сьогодні основні ініціативи Уряду України стосовно подальшого врегулювання цих питань зосереджено у законопроекті № 6428, що перебуває на розгляді Верховної Ради України (далі – законопроект). Цей законопроект передбачає внесення змін до низки законодавчих актів, норми яких становлять правову основу управління господарською діяльністю у державному секторі економіки – Господарського кодексу України, законів України «Про управління об'єктами державної власності», «Про акціонерні товариства», «Про Кабінет Міністрів України».

Одним з ключових положень, передбачених цим законопроектом, є встановлення вимоги про затвердження КМУ основних засад здійснення державної власності, у яких «визначаються основні цілі, згідно з якими держава володіє суб'єктами господарювання державного сектору економіки, очікувані результати їх діяльності, принципи та механізми їх корпоративного управління». Вбачається, що поява у законопроекті цього положення обумовлена намаганням врахувати рекомендації, викладені у Керівних принципах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо корпоративного управління для підприємств з державною участю, згідно з якими держава має пояснити і розставити пріоритети стосовно обґрунтування володіння державним майном шляхом розробки чіткої і детальної політики у сфері прав власності. Як зазначено у Керівних принципах, в ідеальній ситуації політика у сфері прав власності повинна прийняти форму стислого, підписаного на високому рівні політичного документу, у якому окреслені загальні обґрунтування володіння підприємствами з державною участю [10].

Визнаючи доцільність реалізації ідеї, відображеної у Керівних принципах ОЕСР, варто відзначити, що запропонований у законопроекті варіант врегулювання цього питання викликає низку зауважень. По-перше, це стосується словосполучення «основні засади здійснення державної власності», яке є юридично некоректним. По-друге, привертає увагу нечіткість вимог щодо

форми закріплення таких засад. А саме, передбачено, що КМУ визначає основні засади здійснення державної власності щодо суб'єктів господарювання державного сектору економіки, зокрема в плані дій Уряду. Водночас зазначено, що КМУ затверджує основні засади здійснення державної власності суб'єкта господарювання державного сектору економіки за переліком, визначеним КМУ. По-третє, положення, які характеризують зміст вищевказаних засад, запропоновано закріпити у статті 4 Закону України «Про управління об'єктами державної власності», але це не узгоджується з її назвою – «Суб'єкти управління об'єктами державної власності» [11]. По-четверте, у рамках національного законодавства навряд чи коректно говорити про володіння державою суб'єктами господарювання, адже таких суб'єктів не можна ототожнювати з майновими об'єктами.

На недосконалість розглянутих положень законопроекту наголошується і у висновку головного науково-експертного управління Верховної Ради України, а саме, вказано, що статус основних засад здійснення державної власності у проекті чітко не визначений. Крім того, поява таких засад у запропонованому у проекті вигляді не повною мірою узгоджується з положеннями статті 116 Конституції України, згідно з якою управління об'єктами державної власності здійснюється КМУ відповідно до закону, та статті 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [12].

На хиткість і непослідовність позиції державних органів у питанні щодо закріплення державної політики стосовно суб'єктів господарювання державного сектору економіки вказує й те, що на відміну від вищезазначеного законопроекту у Стратегії підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки (схвалена розпорядженням КМУ від 27 травня 2015 р. № 662-р) йдеться про необхідність розроблення основних засад державної політики управління суб'єктами господарювання (політики власності), і водночас – розроблення і схвалення Урядом Концепції реалізації державної політики управління суб'єктами господарювання [1].

З урахуванням наведеного вище, прийнятним варіантом вирішення порушеного питання може стати визначення завдань і напрямів державної політики щодо суб'єктів господарювання державного сектору економіки в одній із частин такого програмного документу, як Основні засади державної політики у сфері управління об'єктами державної власності (на середньостроковий період – п'ять років) із затвердженням його відповідним законом України. Доцільність затвердження цього документу саме на рівні закону обумовлена як високим ступенем важливості управління об'єктами державної власності для національної економіки і безпеки держави, так і тим, що за існуючих в Україні соціально-економічних умов у різних державних органів немає єдиного бачення перспективних напрямів державної політики у цій сфері, що має наслідком відхилення Верховною Радою України низки урядових законопроектів з відповідних питань, тривале невиконання Урядом України окремих положень, закріплених законами, та ін. Тому затвердження запропонованого програмного документу як

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

законодавчого акту, розробленого на основі узгодження позицій різних гілок влади, створить додаткові можливості для подальшої успішної реалізації державної політики у цій сфері, що потребує взаємодії між ними [13, с. 402–404].

Значна частина аналізованого законопроекту присвячена розмежуванню повноважень між різними органами, що безпосередньо здійснюють управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки. При цьому в контексті закріплення переліку організаційно-господарських повноважень органів державної влади і господарських структур у ряді випадків законопроектом пропонується обумовити, що такі повноваження належать до компетенції цих суб'єктів, якщо інше не передбачено статутом відповідного державного підприємства чи господарського товариства. Зокрема, йдеться про повноваження щодо затвердження стратегічних планів розвитку, фінансових та інвестиційних планів, погодження укладання договорів окремих видів, і деякі ін.

Включення до законопроекту таких положень можна пояснити намаганням подальшого слідування підходу, започаткованому у Законі України від 2 червня 2016 р. № 1405-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності», яким передбачено створення наглядових рад у господарських організаціях державного сектору економіки (що відповідають критеріям, визначеним КМУ) з передачею наглядовим радам широкого кола повноважень з управління діяльністю таких суб'єктів господарювання. Можна припустити, що розробники законопроекту мали на меті створення правових умов, за яких окремі повноваження, згадані вище, згідно із статутами зазначених господарських організацій відноситимуться до компетенції наглядових рад. Разом з тим, зважаючи на відсутність належної конкретизації відповідних положень, прийняття законопроекту у пропонованій редакції може призвести до необґрунтованого застосування неоднакових підходів при вирішенні різними суб'єктами управління об'єктами державної власності однакових «компетенційних» питань. Зокрема, не виключається виникнення випадків, коли при затвердженні статутів господарських організацій державного сектору економіки окремі суб'єкти управління об'єктами державної власності залишатимуть у сфері своєї компетенції певні повноваження, які могли б здійснюватись наглядовими радами.

Викликають зауваження й положення законопроекту, у яких йдеться про розподіл повноважень між наглядовими радами та загальними зборами акціонерних товариств. Зокрема, проектом передбачено, що до виключної компетенції загальних зборів належить обрання аудитора товариства та визначення умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг, якщо інше не визначено статутом. Водночас ті ж самі повноваження передбачено віднести до виключної компетенції наглядової ради з таким же обумовленням – «якщо інше не встановлено статутом». За такого підходу позначення вказаних повноважень як таких, що належать до виключної компетенції загальних зборів (наглядової ради) певною мірою втрачає сенс.

З урахуванням наведеного вище, більш оптимальним варіантом врегулювання розглянутих «компетенційних» питань може стати законодавче

закріплення переліку повноважень, які в силу прямої вказівки закону належатимуть до компетенції наглядової ради державного підприємства (господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 % акцій (часток) належать державі) у разі її утворення. Поряд із цим для тих випадків, коли наглядова рада не утворена, закон може закріплювати відповідні повноваження за органом, у сфері управління якого перебуває державне унітарне підприємство (загальними зборами господарського товариства).

Продовжуючи аналіз, варто відзначити, що законопроект передбачає звуження кола випадків, за яких у засіданні наглядової ради господарської організації державного сектору економіки мають право брати участь представники профспілок або іншого уповноваженого трудовим колективом органу, який підписав колективний договір від імені трудового колективу (з правом дорадчого голосу). А саме, виходячи із законопроекту, така участь є можливою лише у разі розгляду на засіданні наглядової ради питань, що мають або можуть мати вплив на трудові відносини, права та обов'язки трудового колективу. Між тим встановлення пропонованого обмеження навряд чи є виправданим, адже рішення наглядової ради з решти питань, як правило, прямо чи опосередковано також зачіпають інтереси трудового колективу, продукти праці якого реалізуються підприємством, а отже, представники трудового колективу мають бути обізнаними щодо прийняття таких рішень й повинні мати можливість висловлювати стосовно них свою позицію. Водночас є підстави погодитись із зауваженнями головного науково-експертного управління Верховної Ради України, яке наголосило на доцільності уточнення того, з якою метою у засіданнях наглядових рад вищевказаних господарських організацій беруть участь представники органу місцевого самоврядування [12].

В контексті аналізованих аспектів також привертає увагу, що законопроектом пропонується виключити із статті 16 Закону України «Про управління об'єктами державної власності» частину другу, якою передбачено, що відповідальний представник уповноваженого суб'єкта управління об'єктами державної власності: здійснює контроль за складанням державними підприємствами фінансових планів та затвердженням їх у встановленому порядку; повідомляє керівника відповідного уповноваженого органу управління про результати виконання керівниками державних підприємств умов контрактів та подає пропозиції щодо їх розірвання в разі невиконання цих умов. Можна припустити, що ця пропозиція базується на презумпції того, що після створення наглядових рад державних підприємств вказані повноваження здійснюватимуться членами таких органів. Однак, як відзначалось вище, законодавство вимагає обов'язкове створення наглядових рад не у всіх державних підприємствах. Тому пропоноване виключення зазначеного положення, дія якого поширюється на всі державні підприємства, здається необґрунтованим.

Окрім наведеного вище, законопроект передбачає виключення чинного правила, згідно з яким у разі якщо корпоративні права держави перевищують 50 відсотків статутного капіталу господарської організації, до складу її ревізійної комісії, крім представників Фонду державного майна України або

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

уповноваженого органу управління, включається представник центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, або центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (ч. 11 ст. 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності»). Така пропозиція заслуговує підтримки. В цьому контексті є підстави погодитись з раніше висловленою у науковій літературі думкою А. В. Федоренка, котрий відзначав наявність значних проблем внаслідок участі в органах управління (зокрема, у ревізійній комісії) господарських товариств, контрольні пакети акцій яких перебувають у власності держави, представників різних державних органів, які мають різноспрямовані інтереси і переслідують різні економічні цілі, що призводить до виникнення явних або прихованих конфліктів при прийнятті управлінських рішень, які в останню чергу враховують потреби самого підприємства [14, с. 29–30].

Водночас ще одним нововведенням, передбаченим законопроектом, є встановлення вимоги про створення в акціонерних товариствах такого органу, як служба внутрішнього аудиту. А саме, визначено, що перевірка фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства проводиться службою внутрішнього аудиту, яка обов'язково утворюється наглядовою радою акціонерного товариства та діє відповідно до затвердженого наглядовою радою положення. У разі відсутності наглядової ради в акціонерному товаристві, перевірка фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства може проводитися ревізійною комісією (ревізором), обраною загальними зборами.

Між тим, закріплюючи наведені положення, законопроект не дає відповіді на питання стосовно того, у чому полягає сутнісна відмінність у статусі служби внутрішнього аудиту та ревізійної комісії. Більш того, залишаючи без змін частини 2, 3 ст. 73 Закону України «Про акціонерні товариства», якими встановлено обмеження щодо членства у ревізійній комісії, а також дається зазначення на права та обов'язки членів ревізійної комісії (ревізора) [15], законопроект не регламентує відповідні аспекти щодо служби внутрішнього аудиту. Зазначені прогалини потребують заповнення. У протилежному випадку доцільність впровадження пропонованого нововведення може ставитись під сумнів.

При опрацюванні шляхів удосконалення законодавства щодо управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки не можна залишити поза увагою ще одне актуальне питання, яке не одержало чіткого вирішення ані у чинних нормативно-правових актах, ані в аналізованому законопроекті – визначення ступеня самостійності у прийнятті рішень представниками держави на загальних зборах господарських товариств, у статутних капіталах яких є належні державі акції (частки).

Передумовою виникнення цього питання стало прийняття у червні 2016 р. вищезгаданого Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності», яким, зокрема, визначено, що представник держави на загальних зборах господарського товариства приймає рішення з питань порядку денного самостійно, за винятком

випадків, передбачених цим законом. До таких випадків віднесено голосування на загальних зборах з питань: 1) вчинення значних господарських зобов'язань, предметом яких є майно, роботи або послуги, ринкова вартість яких становить 25 і більше відсотків вартості активів господарського товариства; 2) додаткової емісії акцій господарських товариств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, у статутному капіталі яких корпоративні права держави перевищують 10 відсотків (ч. 3, 16 ст. 11 Закону України «Про управління об'єктами державної власності»). Між тим, відповідні зміни, які б кореспондували з вищевказаними новими положеннями Закону, до теперішнього часу не внесено до спеціального підзаконного акту – Порядку надання завдань на голосування представникам держави на загальних зборах господарського товариства, у статутному капіталі якого є корпоративні права держави, затвердженого постановою КМУ від 30 жовтня 2014 р. № 678 [16]. На відміну від Закону, цей Порядок не обмежує коло випадків, за яких представник держави повинен одержувати завдання на голосування.

Неузгодженість вказаних нормативно-правових актів призводить до виникнення проблем у практичній діяльності при вирішенні питань стосовно необхідності одержання представниками держави завдань на голосування у випадках, прямо не передбачених Законом України «Про управління об'єктами державної власності». При цьому в ході розгляду спорів з таких питань у судовій практиці присутні дві протилежні позиції. Перша з них полягає у тому, що норми Закону України «Про управління об'єктами державної власності» мають вищу юридичну силу відносно відповідних норм Порядку, затвердженого постановою КМУ, тому саме норми Закону мають застосовуватись у спірних правовідносинах [17]. Застосовуючи ж іншу позицію, суд посилається на норму цього ж Закону, якою передбачено, що порядок управління корпоративними правами держави встановлюється КМУ (п. п. «а» п. 3 ч. 1 ст. 7). Виходячи з цього, суд наголошує, що саме для реалізації зазначеної норми Закону було прийнято підзаконний нормативний акт – постанову КМУ, якою затверджено вищеназваний Порядок. Тому представники держави на загальних зборах господарських товариств мають діяти відповідно до погоджених згідно з цією постановою завдань на голосування [18].

У зв'язку з наявністю охарактеризованої проблеми вбачається, що з одного боку на сьогодні дійсно існує потреба у підвищенні рівня самостійності представників держави на загальних зборах господарських товариств, оскільки затвердження суб'єктом управління об'єктами державної власності завдань на голосування з усіх без винятку питань порядку денного загальних зборів, в тому числі таких, як обрання голови і секретаря загальних зборів, лічильної комісії тощо, не пов'язано з об'єктивною необхідністю, тоді як процедура затвердження і погодження таких завдань є досить складною і тривалою. Але з іншого боку, обмеження кола питань, вирішення яких представником держави потребує попереднього одержання завдань на голосування, лише двома питаннями, вказаними вище, становить суттєві ризики для держави, адже за існуючого стану корпоративного управління у державному секторі економіки наявна висока ймовірність прийняття представниками держави рішень, що не відповідають її

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

інтересам, в тому числі зловживання представником своїми правами на користь інших учасників товариства чи пов'язаних з ними осіб.

З урахуванням цього, варіантом врегулювання порушеної проблеми може бути застосування більш збалансованого підходу, в рамках якого до закріпленого законом переліку питань, щодо яких представник держави має одержати завдання суб'єкта управління на голосування, можливо включити такі найбільш важливі питання, як: визначення основних напрямів діяльності товариства; внесення змін до статуту товариства; зміна типу товариства; збільшення або зменшення статутного капіталу; розподіл прибутку і збитків; обрання та припинення повноважень голови і членів виконавчого органу (якщо у товаристві не утворено наглядову раду); обрання членів наглядової ради та ревізійної комісії, припинення їх повноважень; вчинення всіх значних господарських зобов'язань та зобов'язань, щодо вчинення яких є заінтересованість; припинення товариства [13, с. 255–256]. При цьому у разі реалізації такої пропозиції відповідні зміни потрібно внести й до вищезгаданого підзаконного акту, затвердженого КМУ.

Підсумовуючи все вищевикладене, можна запропонувати такі напрями удосконалення законодавства щодо управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки:

визначення завдань і напрямів державної політики щодо суб'єктів господарювання державного сектору економіки в одній із частин окремого програмного документу – Основних засадах державної політики у сфері управління об'єктами державної власності (на середньостроковий період – п'ять років) із затвердженням його відповідним законом України;

забезпечення чіткого розподілу повноважень між наглядовими радами суб'єктів господарювання державного сектору економіки та іншими органами, що беруть участь в управлінні діяльністю таких суб'єктів господарювання;

конкретизація положень щодо участі у засіданнях наглядових рад зазначених суб'єктів господарювання представників їх трудових колективів, а також представників відповідних органів місцевого самоврядування;

доопрацювання положень щодо правового статусу служби внутрішнього аудиту як органу контролю за фінансово-господарською діяльністю акціонерного товариства, що належить до державного сектору економіки;

уточнення правил щодо надання уповноваженими суб'єктами управління об'єктами державної власності завдань на голосування представникам держави на загальних зборах господарських товариств.

Зазначені пропозиції можуть бути враховані під час доопрацювання урядового законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» (реєстр. № 6428 від 10 травня 2017 р.)», а також відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

Наведене вище не вичерпує всіх проблемних питань функціонування суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Пошук шляхів удосконалення управління діяльністю таких суб'єктів господарювання має стати предметом подальших наукових досліджень.

1. Про схвалення Стратегії підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 травня 2015 р. № 662-р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54. Ст. 1756. (Із змінами).

2. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. 11 травня. (Із змінами).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1405-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 533.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава: Проект Закону України (реєстр. № 6428 від 10 травня 2017 р.). *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61755.

5. Грудницькая С. Н. Хозяйственная правосубъектность государственных предприятий: проблемы теории и практики: монографія / НАН Украины, Ин-т экономико-правовых исследований. Донецк: Юго-Восток, 2011. 428 с.

6. Винар Л. В. Правовой статус юридичних осіб, заснованих державою: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2006. 20 с.

7. Кібенко О. Р. Організаційно-правові форми державного підприємства та державного акціонерного товариства: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні питання інноваційного розвитку*. 2012. № 3. С. 105–118.

8. Любимов И. Н. Правовой статус государственных предприятий: дисс ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецкий нац. ун-т. Донецк, 2009. 227 с.

9. Черненко О. А. Організаційно-правові форми державного підприємства: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.04. НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України. Київ, 2011. 20 с.

10. Руководящие принципы ОЭСР по корпоративному управлению для предприятий с государственным участием (редакция 2015 г.). *Веб-сайт Організації економічного співробітництва та розвитку*. URL: http://overnance/oecdguidelines-oncorporategovernance-of-state-owned-enterprises-2015-edition_9789264263680-ru.

11. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 р. № 185-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 46. Ст. 456. (Із змінами).

12. Висновок головного науково-експертного управління Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава» (реєстр. № 6428 від 10.05.2017 р.). *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61755.

13. Захарченко А. М. Управління об'єктами державної власності (господарсько-правові аспекти): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса. Ін-т економіко-правових досліджень НАН України. Вінниця. 2017. 536 с.

14. Федоренко А. В. Управління державними корпоративними правами. *Економіка і прогнозування*. 2014. № 4. С. 23–37.

15. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50–51. Ст. 384. (Із змінами).

16. Про деякі питання управління корпоративними правами держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2014 р. № 678. *Офіційний вісник України*. 2014. № 97. Ст. 2803. (Із змінами).

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

17. Рішення господарського суду Черкаської області від 6 грудня 2017 р. у справі № 925/1490/16. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71003498>.

18. Постанова Київського апеляційного господарського суду від 26 липня 2017 р. у справі № 925/165/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68110101>.